

2. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : Монографія /Л.М.Ващенко. – К.: «Тираж», 2005. – 380 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / За ред.В.Т.Бусел. – К.: «Ірпін»», ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник /С.У.Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
5. Зязюн І. Учитель у вимірах епох і цивілізацій /І.Зязюн // Мистецтво і освіта. – 2008. – № 3. – С.9-16.
6. Закон України «Про вищу освіту» №2084-III від 17 січня 2002р. //web сторінка Міністерства світи і науки України:www.mon.gov.ua.
7. Каган М.С. Эстетика как философская наука /М.С.Каган. – СПб., 2000. – 210 с.
8. Масол Л. Національний курикулум: рамкові основи /Л.Масол // Мистецтво і освіта. – 2008. – №2. – С.17-21.
9. Пискунов А.И. Основные проблемы и задачи исследований области общепедагогической подготовки будущих учителей в высшей школе /А.И.Пискунов // Вопросы общепедагогической подготовки будущих учителей. – М.,1972. – С.46-53.
10. Пилипчук В.В. Розвиток педагогічної майстерності вчителя в предметних методиках навчання : монографія /В.В.Пилипчук. – К.: «Педагогічна думка», 2007 – 76 с.
11. Сластенин В.А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки /В.А.Сластенин. – М.: Педагогика, 1976. –179 с.
12. Словарь по социальной педагогике: Учеб. пособие для студ.высш.учеб. заведений /Авт. Сост.Л.В.Мардахаев. – М.: Издат.центр «Академия», 2002. – 368 с.
13. Рейзенкінд Т.Й. Дидактичні основи професійної підготовки вчителя музики в педуніверситеті : Монографія /Т.Й.Рейзенкінд. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2006. – 640 с.
14. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Начальний посібник /О.П.Рудницька. – Тернопіль: навчальна книга-Богдан, 2005. – 360 с.
15. Отич О. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти: Монографія /О.Отич. –Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – 752 с.
16. Філософський словник соціальних термінів /За ред.В.П.Андрущенка. – К.: «Р.И.Ф.», 2005. – 672 с.
17. Філософський енциклопедичний словник / За ред.В.Шинкарука. – К.: «Абрис», 2002. – 742 с.
18. Шахов В. Базова педагогічна освіта майбутнього вчителя: загально педагогічний аспект. – Вінниця, 2007. – 383 с.

Анотація

В статті проаналізовано сутність і зміст поняття “інструментально-виконавська підготовка” для подальшого його використання в повсякденній педагогічній практиці.

Аннотация

В статье, на основании анализа научной литературы подано теоретическое осмысление понятия “инструментально-исполнительская подготовка” для дальнейшего его использования в педагогической практике.

Summary

In the article the essence and maintenance of notion is analysed «preparation instrumental-carrying» out for subsequent his use in everyday pedagogical practice.

Подано до редакції 28.11.2009 р.

□ 2009

Реброва О.Є.

НАУКОВО-ХУДОЖНЯ ТВОРЧИСТЬ ЯК ВИЩІЙ РІВЕНЬ ПРОФЕСІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Звернення наукової думки до категорії ментальності, яка бере початок свого розвитку з кінця ХІХ століття обумовлено тенденцією пошуку складних, інтегрованих категорій, які б найбільш повно охоплювали суттєві якісні ознаки життєдіяльності людства та на міждисциплінарному рівні сприяли інтегративним процесам наукового пізнання. Однією з таких категорій справедливо вважається категорія ментальності, що визначає сформовані продовж певного часу загальні риси мислення, свідомості, почуття та відношення певного народу, етносу, соціальної групи, або окремої людини, в яких відбити найбільш важливі для особистостей думки, емоції, установки, стереотипи поведження. В науковій педагогічній думці феномен ментальності досліджується в контексті тих основних професійних якостей,

стереотипів поведінки в освітньому та суспільному середовищі, особливостей мислення, світогляду, що притаманні вчительській спільноті та відрізняє її від інших професійних груп.

Від того, наскільки особистісні якості вчителя відповідають потребам сьогодення, значною мірою залежить подальший розвиток інтелектуального потенціалу країни. Тому дедалі більшого значення набуває вдосконалення просвітницько-педагогічної та науково-пізнавальної підготовки студентів різних педагогічних спеціальностей, зокрема, майбутніх фахівців мистецької освіти [7]. З огляду на те, що у сучасній культурі та науки спостерігається справжній інформаційний переворот, обумовлений науковими відкриттями (теорія торсійних полів, інформаційних потоків та ін.), які змінюють картину світу, актуальними в педагогіці стають пошуки шляхів впливу не тільки на емоційно-почуттєву сферу особистості, а на її органічне поєднання з процесами пізнання, мислення, усвідомлення, з можливістю акумулювати нові знання, творчо підходити до їх застосування. Саме в цьому контексті ментальність дуже вдало поєднує як емоційно-духовні, так і науково-пізнавальні ресурси особистості, які в найвищих рівнях свого розвитку проявляються, матеріалізуються через продукти самостійної творчої діяльності задовольняючи потребу творчої самореалізації. Отже, актуальним питанням сьогодення є підготовка майбутнього вчителя як творчої особистості, здатної проявляти творчі якості як в науково-пізнавальній, так і в мистецько-педагогічній сфері. Тому важливою складовою професійної підготовки майбутніх учителів, у тому числі в галузі мистецтва є формування в них наукового мислення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Аналіз останніх досліджень та публікацій з питань сучасних гуманітарних знань, що торкаються феномену ментальності або менталітету свідчить про стійку міждисциплінарну залежність різних галузей знань. Це проявляється в поєднанні концептуальних положень, теорій, результатів досліджень в історії філософії, психології, соціології, етнології, семіотики, культурології, мистецтва, педагогіка (Б.Гершунський, Є.Бондаревська, В.Буяченко, В.Буряк, Т.Гетало, П.Гуревич, Р.Додонов, В.Житков, К.Соколов, Н.Калина, Н.Киященко, В.Сонін, М.Холодна). Останнім часом феномен ментальності став усе активніше досліджуватися і в професійній педагогіці, питання професійного менталітету знайшли відображення в дослідженнях Б.Душкова, Є.Клімова, А.Кравченка, Ф.Кремень, В.Попова, Е.Стригі, Т.Філіпової. Безпосередньо музичній ментальності присвячені дослідження Г.Джулай (філософський аспект), О.Оганезової-Григоренко (професійно-педагогічний аспект). Доцільно зауважити, що і Г.Джулай, і О.Оганезова-Григоренко є вокалістами за фахом, що підсилює значущість визначення музичної ментальності саме до творчих виконавських процесів у вокальному мистецтві. Це, з нашої точки зору, можна пояснити інтегрованістю самого вокального виконавства, його тісним зв'язком з мовою, інтонаційним виразом мовлення, що відрізняє його від інших видів музичної творчості.

Актуальність проблеми формування наукового типу мислення майбутнього вчителя підсилюється існуючими на практиці протиріччями, а саме: між реальними потребами суспільства в творчій особистості вчителя, що підкреслюється і в нормативних документах та відсутністю можливості реалізації творчого потенціалу студентів в реальних умовах їх педагогічної практики, необхідність дотримуватися виключно нормативних позицій, поурочних планів, тем уроків, порад методиста та вчителя тощо; між збільшеною вимогливістю часу до мобільності, самостійності і творчому підході у виборі рішень з одного боку і традиційною орієнтацією на готовність майбутнього вчителя бути компетентним в обмеженому крузі професійних знань, виконанні певної сукупності дій, пов'язаних з розвитком умінь і навичок професійної діяльності.

В останньому випадку важливим стимулюючим початком зняття протиріч в підготовці майбутніх учителів музики є науково-дослідна діяльність студентів, що має інтегруючу функцію, об'єднуючу науково-творчий і художньо-мистецький потенціал студентів з урахуванням їх індивідуального художнього досвіду. Джерелом розвитку такого мислення є цілеспрямовано організована науково-пізнавальна діяльність студентів, яка, за нашою концепцією формує науковий стиль мислення на основі інтеграційних процесів пошуково-пізнавальної діяльності в галузі мистецьких явищ з музично-виконавською та педагогічно-дослідницькою діяльністю, єдність яких знаходить відображення в науковому продукті – дипломному або магістерському проекті.

Увага до неї таких науковців, як Е.Б.Абдуллін, Г.Ю.Ніколаї, Г.М.Падалка, О.Я.Ростовський, О.П.Рудницька, О.Л.Шевнюк, О.П.Щолокова та ін. підтверджують актуальність проблеми, що зазначена у даній статті.

Формулювання цілей статті... У своєму дослідженні ми визначили рівні сформованості художньо-ментального досвіду майбутніх учителів мистецьких дисциплін. Найвищим серед них вважаємо художньо-науковий, саме на цьому рівні художньо-професійного ментального досвіду відбивається вплив ментальності сучасного суспільства, а саме робиться інформаційно-науковий акцент. Мета статті полягає у розкритті сутності науково-художньої творчості майбутнього вчителя музики та презентація її як вищого рівня сформованості художньо-ментального досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження... Нагадаємо, що психологічний аспект феномену творчості розглядали Л.Виготський, В.Крутецький, О.Леонтьєв, О.Лук, А.Матейко, В.Моляко, М.Морозов, Я.Пономарьов, С.Рубінштейн, В.Рибалко, О.Потебня та ін. Важливим, з психологічної точки зору, є значущість творчості не лише в аспекті створення чогось нового, а перш за все, у розвитку особистої історії самого творця, крім того важливим є внесок творця в історію науки і мистецтва.

Для підготовки майбутніх учителів важливим є усвідомлення феномена творчості у педагогічному аспекті. В історії педагогічної думки накопичено багатий досвід з питань дослідження творчості в педагогічній діяльності вчителя. Ці питання відображені у науковій та педагогічній спадщині А.Дістервега, Я.Коменського, І.Пестолоцці, В.Сухомлинського, К.Ушинського. Серед сучасних науковців питання педагогічної творчості знаходяться в колі досліджень В.Андрієвської, В.Загвязинського, Н.Кічук, М.Поташника, С.Сисоєвої, Л. Рувинського, інших. В їх працях також зауважено на феномені творення, який спрямований на особистість учня, і на творення самого себе.

Звісно, що наука – вищий прояв творчості. Отже науковий стиль мислення – один з компонентів творчої особистості майбутнього вчителя. Наукова творчість, на думку науковців, відображає загальні риси творчості, але має певні особливості, що обумовлені специфікою даної форми суспільної свідомості. Наукова творчість нерозривно пов'язана з практичними засобами освоєння оточуючої дійсності. На практиці наукове знання використовується як ідеальний засіб, що забезпечує виробництво матеріальних цінностей [2].

За визначенням С.Гончаренка, наука характеризується доцільно орієнтованою творчою діяльністю по постановці, вибору й розв'язанню проблем духовного й практичного освоєння світу [1, с. 228]. Отже, вміння цілеспрямовано та ефективно вирішувати завдання освоєння світу школярами через сприйняття та розуміння образів музичного мистецтва відповідає такому виду діяльності, що може характеризуватися як науково-художня, педагогічна творчість. Взагалі педагогічна творчість – процес і результат набуття такого професійно-педагогічного досвіду, який забезпечує оптимальність, винахідливість, ефективність прийняття рішень в будь-яких умовах навчально-виховного процесу. В основі педагогічної творчості полягає накопичений фаховий досвід. Досвід – основа дії інтуїції. Педагогічна інтуїція, за визначенням С.Гончаренка, – специфічна здатність учителя передбачати нахили, поведінку, вчинки дитини за певних умов у відповідному середовищі. Наука розглядає інтуїцію як необхідний, внутрішньо зумовлений природою творчості, момент виходу за межі сталих стереотипів, логічних програм пошуку рішень. Педагогічна інтуїція неможлива без значного досвіду, творчості, глибоких знань учителя про дитину та світ, що її оточує [1, с. 251]. У той же час інтуїтивні процеси є результатом ментального досвіду. Отже, саме педагогічна інтуїція і забезпечує входження процесів професійної творчості в структуру фахової ментальності, характеризуючи вищий рівень фахового ментального досвіду, для майбутніх учителів мистецьких дисциплін – художньо-ментального досвіду.

Набутий професійний досвід є основою сформованого менталітету фахівця. Останнім часом в науці все частіше з'являються дослідження, що розкривають певні ментальні ознаки тої або іншої професійної спільноти, у тому числі і педагогічної (С.Богуславський, Ф.Кремень, В.Сонін, Д.Карнаухов, З.Руженська). Визначаючи структуру професійної спрямованості ментальності вчителя В. Сонін включає до цього феномену наступні характерні ознаки особистості вчителя: інтелектуальність, моральність, волю, емоційність. Характерним є те, що до інтелектуальної ознаки В.Сонін включає допитливість, пошук, творчість [8]. Якщо, перші два не викликають сумніву, то щодо творчості, на нашу думку, це якість, яка не вичерпується інтелектуальністю особистості, саме творчість складає особливу групу якостей: креативність, образне мислення, уяву, евристичні здібності, творчі навички в конкретному предметі.

Творчість для майбутніх учителів музики взагалі є основою професійної діяльності. А тип їх професійної ментальності ми визначили як художньо-педагогічний. В основі такого типу полягає набутий продовж навчання художньо-ментальний досвід. Художньо-педагогічна ментальність майбутніх учителів мистецьких дисциплін – система взаємозалежних інтелектуальних, емоційних і художньо творчих ресурсів особистості вчителя як професійних якостей, сформованих у наслідок накопиченого досвіду спілкування з творами мистецтва, художньо творчої діяльності в умовах визначених культурних традицій і особливостей свого народу, світової художньої культури і художньо-педагогічного виробництва в цілому, на підставі чого формується художній світогляд як професійний, система ціннісних орієнтацій як особистісних домінант і професійної художньо-творчої компетентності у формуванні художньо-ментального досвіду школярів [6].

Звісно, що мистецтво відіграє важливу роль у творчому розвитку особистості. Л.Хомич стверджує, що його використання в процесі навчання створює можливості для гармонізації емоційних і логічних компонентів діяльності майбутніх учителів, реалізації їхнього творчого потенціалу [9]. Подвійний вплив мистецтва

відчувається у професійній підготовці вчителів мистецьких дисциплін, які, з одного боку набувають психолого-педагогічних знань та досвід володіння педагогічними технологіями, а з іншого, є носіями художньої культури, особистостями, у яких художній світогляд є професійним, а власна художньо творча діяльність є домінуючим фактором професійної самореалізації. Цьому сприяє і той факт, що сьогодні вчителю мистецьких дисциплін надається право вносити необхідні зміни не тільки в зміст окремого уроку, але й в навчальні програми, широко використовувати як традиційні, так і нові методи і форми роботи, розробляти і впроваджувати власні підходи до організації художньо-педагогічного процесу в школі, широко використовувати інтеграцію різних видів мистецтва та різних форм творчої діяльності. До цього ж нагадаємо, що колись ще О.Апраксина порушувала питання про право вчителя музики на експеримент. Сьогодні – наукова творчість вчителя музики – вимога часу, що потребує від учителя особливого складу мислення. Гармонійність операційних процесів мислити як образами так і поняттями сприяє поєднанню пізнавально-пошукових та емоційно чуттєвих потенцій особистості вчителя, що надає йому гнучкості, мобільності, творчої самореалізації в інноваційних формах професійної діяльності.

Пізнання людиною навколишнього світу йде, як уважав видатний учений енциклопедист В.І.Вернадський, по різних напрямках, що доповнює й збагачує один одного: через філософію, мистецтво, релігію, а також “тим великим створенням духу, якої називається наука”. Між тим, у мистецтві є свої наукові ознаки. Іще Боецій стверджував, що музична наука забагато значніша, ніж музичне виконання, а Регіно із Прюма вважав дійсним музикантом лише того, хто вчить розміркувати про музику й розкривати її зміст належними умовиводами. Безумовно, науковці минулого помилялися, бо без самої музики, що лунає у процесі творчої інтерпретації не можливе виконання її основної функції – впливу на душу людини. Між тим, уроки мистецтва взагалі та музики зокрема мають безпосередньо виховну функцію, але вони також не позбавлені інформаційності, процесу усвідомлення знань, нового матеріалу. Усе це робить актуальним і своєчасним вдосконалення не лише художньо виконавської, але й теоретичної, методологічної, науково-дослідницької підготовки майбутніх вчителів музики та фахівців мистецької освіти. Така підготовка передусім бере на себе наступні функції:

- функція пояснення, інтерпретації художніх явищ, творів мистецтва, що сприяє їх адекватному сприйняттю;
- функція пізнання природи мистецтва, пізнання соціальної обумовленості мистецтва;
- функція сучасної раціональності: асоціативність мислення, вміння схопити, зрозуміти нове, що з'явилося тут і зараз, уміння вписати це нове у свою діяльність;
- функція діалектичного поєднання емоційно-почуттєвого та пізнавально-раціонального компонентів в підготовці фахівців мистецької освіти у взаємозв'язку із актуальними проблемами сучасної парадигми мистецької освіти.

Проблема формування науково-творчого стилю мислення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін розглядається в контексті викладання основ педагогічних досліджень в трудах А.Г.Болгарського, Г.Ю.Ніколаї, О.П.Рудницької, Т.Ю.Свистельнікової. В своїх дослідженнях вчені посилаються на загальні закономірності проблеми педагогічного дослідження, розроблені в трудах Ю.К.Бабанського, Ф.С.Веселкова, П.М.Воловіка, С.У.Гончаренка, В.М.Полонського. Однак, науковий стиль мислення майбутніх учителів музики та інших мистецьких дисциплін відрізняється наявністю специфічного художньо-теоретичного компоненту, який є науковим з точки зору методології мистецтва.

Є.В.Назайкинський, звертаючись до питання підготовки музикознавців, з цього приводу стверджує, що взаємозв'язок художньо-естетичного та наукового компонентів в їх діяльності є необхідною умовою. Без них неможливі ні дослідження музичних явищ, ні критична їх оцінка, ні педагогічна, виховна, редакторська робота [3]. Це підкреслюється також в трудах В.А.Цуккермана та В.ДЖ.Конен, Л.А.Мазеля та Б.М.Ярустовського. Однак, поліфункціональність діяльності вчителя музики та інших мистецьких дисциплін також передбачає вміння критичної оцінки до мистецького явища (особливо в галузі сучасного мистецтва), і навичок редакційної роботи, і, безумовно, педагогічної та виховної. Тому, цілком правомірно вважати музично-методологічну підготовку студентів музикантів обов'язковим компонентом у процесі формування наукового стилю мислення.

Специфіку прояву науки в музиці Є.В.Назайкинський поділяє на дві сфери: у першу входять питання про застосування самого поняття науки до теорії музики і її окремих дисциплін, про специфічне тлумачення цього поняття, про безпеку наукоподібності, про критерії науковості. Ці питання загострюються завдяки зв'язкам музикознавства з іншими галузями науки. Друга група питань поєднується навколо проблеми художності. В цієї сфері відокремлюється питання про відношення музикознавства до самої музики як мистецтву.

Науковець зауважує і на педагогічній сфері, в якій чітко виявляє себе комплексна природа наукової основи. Саме тут особливо помітний зв'язок теорії музики з емпіричними знаннями утилітарно-практичного характеру, стосовно яких термін наука виступає переважно в його первинному, буквальному значенні – як позначення системи приписань, нормативів, відомостей, правил, використання яких підлягає головному

педагогічному завданню: навчити тому або іншому виду музичної діяльності. Ясно разом з тим, що в процесі рішення цього завдання музикант постійно зіштовхується також з необхідністю пізнавати закономірності музики [3].

Отже, в професійній підготовці вчителів мистецького профілю важливе місце посідає науково-пізнавальна, дослідницька діяльність, що має творчу ознаку. З нашої точки зору, формування науково-творчого мислення у майбутнього вчителя музики протикатиме більш ефективно за умов цілеспрямованого введення цього завдання в систему мотивацій студента. Тобто, важливо, щоб науково-пізнавальна діяльність базувалася на художньо-творчих процесах, була умотивована, усвідомлювалося студентами як можливість творчої самореалізації. Для цього ми пропонуємо введення спецкурсу "Основи науково-пізнавальної діяльності в галузі мистецької освіти" на 2 курсі, в межах якого розкриваємо студентам стратегічний шлях їх науково-пізнавальної діяльності, яка поєднує у собі науково-педагогічний та науково-художній компоненти. Науково-педагогічний стиль мислення поступово реалізується у роботі над курсовими проектами та педагогічній практиці, науково-художній – в процесі музично-виконавської інтерпретації, розумінні художніх творів, аналізу художніх образів, тощо. Таким чином, спецкурс має цілеспрямовану, інтегровану, комплексну, науково-світоглядну, художньо-світоглядну та установчу функцію. Протягом наступних років навчання студент накопичує необхідний художньо-науковий досвід, який поступово формує і відповідний науково-досвідний стиль мислення до мистецьких явищ взагалі та музично-педагогічних зокрема. Науково-творчі досягнення студента повною мірою проявляються в магістерській або дипломній роботі. Яка, відповідно до фаховій спрямованість майбутнього вчителя обов'язково відображує його наукові та художньо-педагогічні досягнення.

Висновки... Підсумовуючі зміст викладеного зауважимо на наступному: формування вчителя як творчої особистості – актуальна проблема науково-педагогічної думки. Звісно, що науковий стиль мислення – один з компонентів творчої особистості майбутнього вчителя, так як наука – вищий прояв творчості. Крім того, студенти – музиканти, хореографи, викладачі художньої культури мають справу зі специфічним проявом творчості у мистецтві – це з одного боку. З другого, підготовка їх як майбутніх учителів висуває необхідність розвитку науково-педагогічного творчого мислення. Таким чином, науково-творчий компонент у підготовці фахівців мистецької освіти є складним та інтегрованим за суттю. Взаємозв'язок художньо-естетичного та наукового компонентів в підготовки майбутнього вчителя музики забезпечує накопичення художньо-ментального досвіду, вищий рівень якого – науково-художня творчість студента. Самостійність такої творчості знаходить своє відображення в науково-творчому проекті: дипломна або магістерська робота. У свою чергу жанр такої роботи містить у собі як науково-творчі так і художньо-творчі розвідки, які перевіряють педагогічно інтуїтивні пропозиції студента щодо ефективності запропонованих ним методів, художньо-виховного потенціалу обраного музичного матеріалу, педагогічних умов тощо. Саме на цьому етапі професійного становлення художньо-ментальний досвід майбутнього вчителя досягає свого найвищого рівня.

Література

1. Гочаренко С. Український педагогічний словник /Семен Устимович Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник /В.В.Ковальчук, Л.М. Моїсєєв, О.М. Яцій. – Одеса: ПНЦ АПН України – ПДПУім.К.Д.Ушинського, 2001. – 218 с.
3. Назайкинский Е.В. Искусство и наука в деятельности музыковедов/ Евгений Владимирович Назайкинский //Музыкальное искусство и наука. Сб.статей. вып 2. – М.: Музыка, – 1973. – С.3-17.
4. Пиличаускас А. Познание музыки как воспитательная проблема: Науч.-метод. Пособие /А.Пиличаускас. – М.: МИРОС, 1992. – 40 с.
5. Реброва О.Є Специфіка формування науково-творчого компоненту мислення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін /Олена Євгенівна Реброва //Педагогічні науки: Зб.наук.праць, – Суми: Сум ДПУ ім.А.С.Макаренка, 2003. – С.445-543.
6. Реброва О.Є. Теоретичні основи дослідження педагогічної ментальності вчителів мистецьких дисциплін /Олена Євгенівна Реброва // Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – Вип. 11. – Глухів: ГДПУ, 2008. – С. 79-84.
7. Рудницька О.П. Професійна освіта і мистецтво (традиції, пошуки, перспективи) /Оксана Петрівна Рудницька // Мистецтво та освіта. – 1996. – №1. – С. 39-44.
8. Сонин В.А. Психолого-педагогический анализ профессионального менталитета учителя (на материале школы, лицея, колледжа, вуза)/ В.А.Сонин. – Смоленск, 1999. – 251 с.
9. Хомич Л. Роль мистецтва у професійно-педагогічній підготовці вчителів /Л.О.Хомич // Мистецтво та освіта. – 1998. – № 4. – С. 50-53.

Анотація

У статті розкрита проблема формування художньо-ментального досвіду майбутніх учителів мистецьких дисциплін; визначено вищий рівень сформованості такого досвіду, який характеризується гармонійним поєднанням науково-дослідної та художньо-творчої діяльності студентів та відповідним до цього типом мислення.

Анотація

В статье раскрыта проблема формирования художественно ментального опыта будущих учителей художественных дисциплин; определен высокий уровень сформованности такого опыта, для которого характерно гармоничное сочетание научно-исследовательской и художественной творческой деятельности студентов и соответствующий такой деятельности тип мышления.

Summary

In the article the problem of forming artistically of mental experience of future teachers of artistic disciplines is exposed; the level of formed of such experience for which harmonious combination of research and artistic creative activity of students is characteristic and proper such activity type of thought is certain high.

Подано до редакції 22.12.2009 р.

□ 2009

Ремньова А.Г.

СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ТОЛЕРАНТНОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ ПЕДАГОГІКИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Зміни, що відбуваються у сучасному світі: розвиток інтеграції та взаємозалежності, глобалізація економіки, посилення міграційних процесів, швидкий розвиток комунікацій і мобільності, зміни ціннісних орієнтирів породжують нові проблеми і завдання в галузі освіти, вирішення яких неможливе без формування нового толерантного мислення. Толерантність може надати унікальну можливість людству для взаємозбагачення і взаєморозуміння, для співпраці і створення соціальної міжнародної стабільності. Прояви нетерпимості і конфліктів в різних сферах суспільного життя сучасного українського суспільства вимагають подолання внутрішньої роз'єднаності, в тому числі політичної, соціальної, релігійної, міжетнічної. Тому вчені та практики в галузі освіти в основу освітніх технологій покладають принципи гуманістичного світогляду, який дозволить виховати нові якості особистості: шанобливе ставлення до представників інших культур, повагу до інших точок зору, вміння йти на компроміс, толерантність. Виховання саме таких якостей може сприяти у майбутньому забезпеченню мирного співіснування на нашій планеті. Отже, проблема виховання толерантної особистості є однією з важливих проблем сучасної педагогіки і найважливіше стратегічне завдання освіти в XXI столітті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У середині 90-х років XX століття – на початку 2000-х років сформувався новий науковий напрям – педагогіка толерантності. Вітчизняні та зарубіжні вчені О.Асмолов, А.Глебов, В.Тишков, А.Погодіна, Ю.Клепцова, З.Мубінова, М.Миротворська, П.Степанов та ін., осмислюючи феномен толерантності, висвітлювали в своїх працях різні підходи та аспекти толерантності, визначали основні риси толерантної особистості. З'явилися різні класифікації типів толерантності (В.Лекторський, М.Уолцер). Українські вчені І.Бех, Г.Балл, О.Безкоровайна, Т.Білоус, Л.Завірюха, О.Матієнко, Ю.Тодорцева, О.Швачко почали розробляти теоретичні та методологічні питання педагогіки толерантності. Концепцію формування толерантної особистості в умовах полікультурного суспільства України розробила доктор філософських наук О.А.Грива. Сучасна українська школа і педагогічна наука розглядають виховання учнів у дусі толерантності як одну з найважливіших проблем педагогіки миру в загальній системі виховання підростаючого покоління, але разом з тим слід зазначити, що в Україні ще недостатньо матеріалів з розробки проблем толерантної педагогіки. Деякі аспекти виховання толерантності залишилися поза увагою вчених, а практичний досвід вихователів, вчителів та педагогів вищої школи потребує детального вивчення та узагальнення.

Формулювання цілей статті... Мета цієї статті полягає у тому, щоб з'ясувати сутність толерантності у парадигмі педагогічної науки та визначити можливості толерантності у вирішенні сучасних проблем педагогіки. У методологічному плані ми спиралась на один з найважливіших міжнародних документів – Декларацію принципів толерантності (Париж, 1995), яка надає перевагу у розвитку ідей толерантності саме системі освіти та вихованню [2].

Виклад основного матеріалу дослідження... Більшість сучасних дослідників проблеми толерантності (Т.Білоус, Л.Вишневіська, О.Грива, О.Довгополова, О.Матієнко, Ю.Тодоровцева) вважають, що ідея толерантності має давню історію. До неї, хоча і опосередковано, зверталися ще античні філософи Аристотель, Геракліт,